

DM 1971477

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

2023 sloot af met een hoogwatergolf. Eerder dat jaar hadden we kleinere hoogwatergolven. In het najaar moest een deel van de net versterkte dijk bij Salmsteke vanwege de verhoogde waterstand worden 'ingepakt'. Dit leverde gelukkig geen groot risico op. De kans op een overstroming was het afgelopen jaar weer klein.

In deze waterveiligheidsrapportage 2023 van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) wordt een actueel en integraal veiligheidsbeeld van de waterkeringen geschetst op peildatum 1 januari 2024. Het doel van deze rapportage is primair om aan het bestuur en onze inwoners verantwoording af te leggen over de werkzaamheden voor waterveiligheid in het jaar 2023. De financiële verantwoording maakt geen onderdeel uit van deze rapportage. Dat gebeurt in het bestuursverslag. In de bestuursrapportages vanaf 2023 is voor waterkeringen voor het thema waterveilige leef- en werkomgeving het volgende hoofddoel opgenomen: *voor 2050 wordt minimaal het wettelijke beschermingsniveau geboden*. In voorliggende rapportage wordt een relatie gelegd met dit doel en de bijbehorende effectindicator.

Afbeelding 1: 'Inpakken' van versterkte dijk bij Salmsteke

Deze rapportage is onderverdeeld in 4 hoofdstukken:

1. Samenvatting;
2. Staat van de primaire waterkeringen;
3. Staat van de regionale waterkeringen;
4. Staat van de organisatie van waterkeringenbeheer.

1. Samenvatting

HDSR werkt voor zowel de Neder-Rijn- en Lekdijk (primaire waterkering) als de regionale waterkeringen in zijn gebied hard aan de opgave om deze waterkeringen te laten voldoen aan de gestelde normen. Deze normen zijn voor zowel de primaire als regionale waterkeringen gericht op het laten voldoen aan de verwachte toekomstige situatie.

Voor de normen van de Neder-Rijn- en Lekdijk gaat het om de verwachte situatie in 2050. Dat betekent dat voor de huidige situatie (aantal inwoners, economische waarde en klimaat) en de extra voorbereide beheermaatregelen het risico redelijk beperkt is, maar dat dat verandert als ons waterschap deze dijken niet zou versterken. Het project om de primaire waterkering te versterken wordt het project Sterke Lekdijk genoemd. De planning is dat dit project rond 2030 is afgerond. In 2023 is het uiterwaarde-project bij Salmsteke voltooid. Een onzekere factor blijft het tempo waarmee de klimaatverandering doorzet, maar dit wordt nauwlettend gevolgd. Totdat de Neder-Rijn- en Lekdijk versterkt is, krijgen de kwetsbare delen van deze dijk in de crisisbeheersing extra aandacht. Er zijn extra beheermaatregelen voorbereid om bij hoogwater de kans op een overstroming te verkleinen.

Volgens de huidige prognoses starten alle verbeteringsprojecten van de regionale waterkeringen in 2024. Deze planning staat onder druk, omdat er in de planning geen ruimte meer is voor tegenvallers. De tweede toetsing van de regionale waterkeringen leidt de komende jaren tot een nieuwe verbeteropgave.

Naast het realiseren van de grote opgaven vraagt het beheer en onderhoud van de waterkeringen blijvend om een grote inspanning. Bij de uitvoering van de zorgplicht waterkeringen is HDSR 'in control' en wordt er gewerkt aan verbeteringen.

2. Staat van de primaire waterkeringen

Een belangrijke kerntaak van het waterschap is het beschermen tegen overstromingen. De primaire waterkeringen van HDSR, de Neder-Rijn- en Lekdijk tussen Amerongen en Schoonhoven, beschermen een groot deel van Midden- en West-Nederland tegen een overstroming vanuit de rivier. Dit deel van Nederland heeft veel inwoners en een hoge economische waarde.

Beoordelen

De veiligheid van de primaire waterkeringen wordt beoordeeld volgens de normen die sinds 1 januari 2017 in de Waterwet van kracht zijn geworden. Deze normen zijn onder andere gebaseerd op het bieden van een basisveiligheid die in heel Nederland hetzelfde is. De veiligheidsbeoordeling van het dijktraject tussen Nieuwegein en Schoonhoven (dijktraject 15-1) en het dijktraject tussen Amerongen en Nieuwegein (dijktraject 44-1) zijn in voorgaande jaren afgerond. De uitkomst van de beoordeling is dat beide dijktrajecten ruim niet voldoen aan de norm. De berekende overstromingskans voor de huidige situatie is ca. 1 op 150 per jaar voor dijktraject 15-1 en ca. 1 op 300 per jaar voor dijktraject 44-1. De belangrijkste oorzaak voor de grote overstromingskans is piping ('kleine kanaaltjes onder de dijk door'). De norm waar minimaal aan voldaan moet worden voor de overstromingskans ligt op 1 op 10.000 per jaar. De afstand tot de norm is dus groot. Om die reden is dijkversterking noodzakelijk. Dit wordt opgepakt in het project Sterke Lekdijk dat grotendeels gesubsidieerd wordt vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Totdat de dijk versterkt is, krijgen de kwetsbare delen van de dijk in de crisisbeheersing extra aandacht. In aanvulling op het calamiteitenbestrijdingsplan zijn extra beheermaatregelen voorbereid om bij hoogwater de kans op een overstroming te verkleinen, bijvoorbeeld door in geval van nood extra steunbermen aan te brengen. Voor de norm gaat het om de verwachte situatie in 2050. Dat betekent dat voor de huidige situatie (aantal inwoners, economische waarde en klimaat) en met de extra beheermaatregelen het risico redelijk beperkt is, maar dat dat verandert als ons waterschap deze dijken niet zou versterken.

Van 2023 tot 2035 loopt de tweede Landelijke Beoordelingsronde Overstromingskans. Om de 55 kilometer Nederrijn- en Lekdijk en de Waaiersluis opnieuw te beoordelen wordt in 2024 een plan van aanpak en areaalplanning gemaakt. De areaalplanning wordt gedeeld via de volgende waterveiligheidsrapportage van 2024. Vanwege de lopende dijkversterking kan deze beoordeling beperkter worden gehouden.

In bijlage 1 is een overzichtskaart opgenomen van de aandachtspunten van de primaire waterkeringen. Op deze kaart is onder andere te zien welke delen van de kering volgens de beoordeling slecht 'scoren'.

Versterken

Er wordt hard gewerkt aan het versterken van de Neder-Rijn- en Lekdijk in het project Sterke Lekdijk. Voor de verantwoording wordt verwezen naar de voortgangsrapportages van het project Sterke Lekdijk. HDSR heeft vanwege de urgentie besloten om in 2017 te starten met de voorbereiding van de versterking. Het project bestaat uit zeven deelprojecten en de (indicatieve) planning is om ongeveer in 2030 (ruim voor 2050) de uitvoering af te ronden. In voorgaande jaren waren er zes deelprojecten. Om praktische redenen zijn deze opgedeeld in zeven deelprojecten.

Afbeelding 2: Stand van zaken project Sterke Lekdijk december 2023

Wat is er in 2023 gebeurd?:

- In de verkenningen en planstudies is veel onderzoek en rekenwerk uitgevoerd. Hiermee is uitgerekend dat 14,4 kilometer van de dijk veilig is en voldoet aan de wettelijke normen. Van de totale lengte van 55 kilometer voldoet nu dus 26% van de primaire waterkering aan de norm;
- Bij Salmsteke (STE) is een groot deel van de dijkversterking gereed. In 2024 willen we dit werk afronden. De uiterwaard van Salmsteke is opnieuw ingericht met natuur, een zwemplas en andere

voorzieningen. Dit deel van het project is in juni 2023 opgeleverd. Samen met onze partners hebben we waterveiligheid gecombineerd met prachtige natuur en recreatieve voorzieningen ;

- Het algemeen bestuur heeft het projectplan voor het deelproject tussen Wijk bij Duurstede en Amerongen (WAM) vastgesteld. Hiermee kan de volgende stap naar de uitvoering gezet worden;
- Voor het deelproject Irenesluizen – Culemborgse Veer (ICU) heeft het algemeen bestuur het voorkeursalternatief vastgesteld. Dit betekent dat de laatste verkenningfase is afgesloten: een mijlpaal voor het project Sterke Lekdijk;
- Er is hard gewerkt aan de planuitwerkings- fase van de deelprojecten Culemborgse Veer – Beatrixsluis (CUB), Jaarsveld – Klaphek (JAK), Nieuwegein (NIE) en Salmsteke – Schoonhoven (SAS).

Afbeelding 3: Oplevering uiterwaarde-project Salmsteke (fotograaf: Roel Dijkstra)

Naast waterveiligheid streven we met het project Sterke Lekdijk onder andere naar het invullen van de duurzaamheidsambities, tevredenheid van alle betrokkenen, het realiseren van ruimtelijke kwaliteit en het toepassen van innovaties. Voor duurzaamheid zetten we stevig in op emissiereductie. Dit doen we door nieuwe rekentechnieken in te zetten, waarmee de omvang van het werk kleiner kan worden. Daarnaast gebruiken we circulair materiaal en ontwikkelen we productinnovaties. Bij Salmsteke is een

Afbeelding 4: Inzet van emissieloos materieel Salmsteke

innovatie succesvol ontwikkeld, gemaakt van gerecyclede kunststof kozijnen, die de dijk sterker maakt, minder ruimte kost, CO₂-uitstoot beperkt en ook nog eens goedkoper is. Ook is het project Sterke Lekdijk één van de koplopers voor schoon en emissieloos bouwen. Via een groeipad moet het laatste project 100% emissieloos uitgevoerd worden. Bij de realisatie van ons eerste deelproject Salmsteke wordt gebruik gemaakt van emissieloos materieel. Dit leidt tot 40% minder uitstoot. Ook biodiversiteit is onderdeel van de duurzaamheidsdoelstellingen. Hiervoor leggen we bloemrijke dijken aan en ontwikkelen we samen met gebiedspartners nieuwe natuur.

Een groot project kent ook uitdagingen: bijvoorbeeld de gevolgen van de stikstofcrisis en de grote prijsstijgingen. De prijsstijgingen hebben wel gevolgen gehad voor de kostenramingen. Over deze gevolgen gaat het bestuur van ons waterschap in 2024 een besluit nemen. Ook is er onrust in de omgeving over grondverwerving en mogelijke schade aan huizen bij de realisatie van de dijkversterking. In 2023 is op verschillende wijzen extra toelichting gegeven over het grondverwervingsbeleid. Ook is een schaderegeling van kracht geworden welke de omgeving meer faciliteert dan gebruikelijk.

Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud wordt per activiteit beschreven. De beschreven activiteiten zijn afkomstig uit het landelijk vastgestelde kader zorgplicht. In bijlage 2 zijn de operationele activiteiten uit dit kader benoemd. In aanvulling hierop worden andere activiteiten beschreven.

Inspectie

Voor het inspecteren wordt gewerkt volgens het kader inspectieproces waterkeringen. De primaire waterkeringen hebben volgens dit kader een voorjaars- en najaarsinspectie gehad. Bij deze inspecties zijn 294 gebreken geconstateerd. Deze gebreken (vooral kale plekken in bekleding) vragen niet om acute actie. Waar nodig vindt in het voorjaar van 2024 herstel plaats.

Onderhoud

HDSR heeft in 2023 gewerkt aan de uitvoering van het Groot Onderhoudsprogramma primaire waterkeringen. Dit lift mee met het project Sterke Lekdijk. Er is gewerkt aan een beheerplan. Een

onderdeel daarvan is de beheerstrategie. Deze laatste wordt in 2024 vastgesteld. Daarna wordt het onderhoudsplan opgesteld als onderdeel van een zogenaamd beheer- en onderhoudshuis. Voor het project Sterke Lekdijk zijn proceseisen opgesteld voor het beheer- en onderhoud. Aan de opzet van een onderhoud-beheersysteem is verder gewerkt. In 2024 wordt gestart met het vullen hiervan. De primaire waterkeringen zijn conform bestek twee keer gemaaid. De bestrijding van ongewenste planten (zoals Japanse Duizendknoop en distels) blijft een aandachtspunt, maar vormt geen risico voor de veiligheid. Bij het onderhoud wordt aandacht besteed aan het ontwikkelen van bloemrijke dijken.

Bediening kunstwerken

De bediening van kunstwerken gebeurt volgens bedieningsprotocollen. Na een periodieke (proef)sluiting worden de protocollen geëvalueerd en worden eventuele verbeterpunten doorgevoerd. De kunstwerken (inclusief bedieningsprotocol) worden opgenomen in het onderhoudsbeheersysteem. In 2023 is één kunstwerk gesloten tijdens de crisisoefening (Waaiersluis). Voor de hoogwatergolven zijn meerdere kunstwerken in de primaire waterkeringen gesloten, onder andere inlaat Kromme Rijn en Oude Sluis Vreeswijk.

Vergunningverlening en handhaving

In 2023 zijn 110 vergunningsaanvragen afgehandeld voor de primaire waterkeringen. Het platform keur en legger, een intern afstemoverleg, maakt het mogelijk om continu verbeteringen in de vergunningverlening door te voeren.

Crisisbeheersing

Als waterschap bereiden we ons zo optimaal mogelijk voor op verschillende soorten crises. We doen dat onder andere door het opleiden, trainen en oefenen van onze mensen in de crisisorganisatie. Alle crisisfunctionarissen worden jaarlijks getraind in hun rol en worden regelmatig beoefend. In 2023 lag de focus van het oefenen op wateroverlast en cybercrises. In gezamenlijkheid met onze netwerkpartners hebben we deze twee risico's grootschalig en multidisciplinair geoefend. Deze oefeningen leveren evaluatiepunten op. Bij de hoogwater-oefening in november 2023 leverde dit bijvoorbeeld op dat binnen het ActieCentrum Water meer aandacht voor het proces Beeldvorming – Oordeelsvorming - Besluitvorming nodig is. Deze evaluatiepunten vormen onder andere input voor de ontwikkelopgave: Crisisorganisatie XL. Met de ontwikkelopgave crisisorganisatie XL bereidt het waterschap zich voor op een grote crisis. Dit houdt in dat we bij een langdurige crisis voldoende mensen, materiaal en middelen van voldoende (goede) kwaliteit beschikbaar hebben en houden. In dit kader is de bemensing van de dijkbewaking in 2023 uitgebreid. Maar het gaat niet alleen over de inzet van de crisisorganisatie van ons waterschap en hulporganisaties, maar er wordt ook nagedacht over de inzet van de reguliere organisatie bij een grootschalige crises. In 2023 is de crisisorganisatie regelmatig opgeschaald geweest o.a. in verband met waterkwaliteitszaken mede door problemen op rioolwaterzuiveringen. In 2023 (en een deel van januari 2024) zijn we langdurig opgeschaald geweest door hoge waterstand op de Neder-Rijn en Lek. In november 2023 is in dit verband de net versterkte dijk bij Salmsteke 'ingepakt'. Dit om te voorkomen dat, op de plekken waar de grasmat nog onvoldoende tot bloei is gekomen, de nieuwe toplaag wegspoelt. Bij de hoogwatergolf in december is een hoger deel van de dijk 'ingepakt' om ook hogere hoogwatergolven aan te kunnen. Ook zijn er in december twee à drie keer per week beverinspecties uitgevoerd om graafschade aan de dijk te voorkomen.

Afbeelding 5: Hoogwater Tull en Het Waal dec. 2023

Een belangrijke netwerkpartner bij een crisis is de VeiligheidsRegio Utrecht. Over het contact met de veiligheidsregio bij hoogwater zijn goede werkafspraken gemaakt in een convenant. In een gezamenlijk jaarplan wordt ook aandacht besteed aan verbeterpunten. In 2024 gaat dat bijvoorbeeld over het gezamenlijk oefenen en evalueren op operationeel, tactisch en bestuurlijk niveau. Als laatste wordt gemeld dat ook cybersecurity in relatie tot waterkeringen steeds meer aandacht krijgt.

Legger en beheerregister

Waterschap-breed is verder gewerkt aan de implementatie van het datamanagementplan. Dus ook voor de gegevens van de waterkeringen. Om de data op orde te krijgen (accuraat, betrouwbaar en compleet) is in het strategische assetmanagementplan 'datagedreven werken' als leidend principe opgenomen. In

2019 is een proces ingericht om gegevens continu te actualiseren: informatiemanagementplan Sterke Lekdijk. Dit houdt in dat de nieuwe gegevens uit het project Sterke Lekdijk worden opgenomen in het beheerregister. Na ieder deelproject wordt een deel van de gegevens geactualiseerd. In het hoofdstuk 'Staat van de organisatie' is te lezen dat we hierover een peer-review hebben georganiseerd.

Muskusrattenbeheer

Voor muskusrattenbeheer wordt verwezen naar de tekst bij de regionale waterkeringen. De meeste muskusratten worden bij regionale waterkeringen gevangen.

Bevers

In 2023 hebben we het eerste beverhol in onze primaire waterkering waargenomen. Bevers kunnen in waterkeringen graven en daarmee aanzienlijke schade en een risico voor de waterveiligheid veroorzaken. De populatie bevers groeit door. Er wordt onderzoek gedaan naar een goede aanpak van dit probleem. Bij het project Sterke Lekdijk wordt bijvoorbeeld afgewogen of het aanbrengen van beverwerende maatregelen in of bij de dijk verstandig is. Een ander voorbeeld is het uitvoeren van extra inspecties bij hoogwater. HDSR werkt volgens een beverprotocol. Dit protocol wordt geactualiseerd. De bever is over de volledige strook uiterwaarden van Rhenen tot en met Schoonhoven waargenomen. In 2024 volgt voor dit onderwerp een bestuurlijk proces om te bepalen hoe we met dit onderwerp willen omgaan.

Afbeelding 6: uitgegraven beverhol primaire waterkering HDSR 2023

Effectindicator

Voor de bestuursrapportages is voor het thema 'waterveilige leef- en werkomgeving' de volgende effectindicator opgesteld:

- Effectindicator 7.1: Percentage van de primaire waterkering dat voldoet aan rijksnormen.

In de paragraaf 'Versterken' op pagina 2 is te lezen dat dit percentage 26% bedraagt. De planning is om het dijkversterkingsproject Sterke Lekdijk rond 2030 af te ronden. We liggen daarmee ruimschoots 'op koers' om onze keringen voor 2050 aan de normen te laten voldoen.

3. Staat van de regionale waterkeringen

Een onderdeel van het op orde brengen en houden van de waterinfrastructuur betreft de regionale waterkeringen. Als een regionale waterkering bezwijkt, kan dat tot een overstroming vanuit het regionale watersysteem leiden. Dit kan economische schade veroorzaken. De kans op slachtoffers is zeer klein. Naast primaire en regionale keringen heeft HDSR ook nog overige keringen. De overige waterkeringen maken geen onderdeel uit van voorliggende rapportage.

Toetsen

Elke twaalf jaar worden de regionale keringen getoetst op veiligheid. Het plan van aanpak van de tweede toetsronde van de regionale keringen is in 2019 vastgesteld en loopt tot en met 2024. De toetsing verliep in 2023 volgens plan. Inmiddels is de toetsing inhoudelijke nagenoeg afgerond. Het jaar 2024 staat vooral in het teken van de bestuurlijke verantwoording. Het HDSR-bestuur rapporteert de uitkomsten van de toetsing aan gedeputeerde staten van de provincies Zuid-Holland en Utrecht. Uit deze toetsronde volgt een nieuwe verbeteropgave voor de regionale waterkeringen.

Verbeteren

De verbeteringsmaatregelen van de regionale keringen die volgen uit de toetsronden worden opgenomen in Groot OnderhoudsPlannen (GOP) voor de regionale waterkeringen (incl. maatregelen voor instandhouden¹). De verbeteropgave uit de eerste toetsronde moet volgens afspraken met de provincies uiterlijk in 2024 worden uitgevoerd. In tabel 1 is de stand van zaken van de uitvoering van het GOP opgenomen.

¹ Bij een verbetermaatregel voldoet een kering niet aan de norm. Bij instandhouden voldoet een kering wel aan de norm, maar is wel een onderhoudsmaatregel noodzakelijk

Opgave GOP 2017-2021	Opgave per 1 januari 2024
97 km verbeteren	3,5 km (dus 93,5 km opgeleverd)
56 km instandhouden	18,3 km (dus 37,7 km opgeleverd)

Tabel 1: opgave regionale waterkeringen (excl. voormalige C-kering)

Na aanvang van het programma in 2011 is gestart met de meest urgente opgaven in het landelijk gebied. Inmiddels ligt het zwaartepunt bij de minder urgente projecten met een complexe inpassingsopgave (ook in stedelijke kernen). Er is in 2023 hard gewerkt aan deze opgave. In totaal is 12,6 kilometer verbeterd en 4,7 kilometer hersteld voor instandhouden. Voorbeelden zijn de projecten Meijekade en de Vlistkade. Binnen het project Meijekade zijn in nadrukkelijke samenwerking met de gemeente Woerden de weginrichting en waterkering integraal verbeterd. De waterkering is versterkt met behulp van een combinatie van grondoplossingen en een stalen damwand. Deze damwand is ontworpen met een 'doorgroeibare deksloof'. Dat wil zeggen dat de damwand met name in de zomer volledig opgaat in de omgeving en aan het zicht onttrokken wordt. Ook zijn langs diverse plekken langs de Meije natuurvriendelijke oevers aangelegd. Met de voltooiing van dit project heeft ons waterschap de verbeteropgave binnen de provincie Zuid-Holland voltooid. Een mooie mijlpaal! Volgens planning zal de realisatie van de resterende opgave in 2024 van start gaan. Deze planning laat geen ruimte voor tegenvallers. Daarom moeten we een 'oogje in het zeil houden'. Van de 330 kilometer regionale waterkeringen voldoet ongeveer 306 kilometer (93%) aan de norm.

Afbeelding 7: uitvoering verbeteren Meijekade

Afbeelding 8: verbeterde Vlistkade

Verbetering voormalige C-kering

Per 1 januari 2020 is de status van de kering aan de noordzijde van de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel gewijzigd van een primaire naar een regionale kering. Om deze voormalige C-kering aan de eisen voor een regionale kering te laten voldoen moet een kleine 11 kilometer waterkering en 47 kunstwerken verbeterd worden. In 2023 is de verkenningsfase afgerond en is gestart met de planuitwerkingsfase. Dit project komt deels in aanmerking voor subsidie vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

In de eerste toetsronde kon 20 kilometer niet getoetst worden (geen oordeel). Van die 20 kilometer is bekend geworden dat ca. 10 kilometer niet aan de norm voldoet. Deze ca. 10 kilometer opgeteld bij de verbeteropgave van de voormalige C-kering (kleine 11 kilometer) en de verbeteropgave van het GOP (3,5 kilometer) maakt dat de totale verbeteropgave circa 24 kilometer bedraagt. Dit betekent dat van de 330 kilometer aan regionale waterkeringen op dit moment 306 kilometer (93%) aan de norm voldoet. De waterveiligheidsrisico's van de regionale waterkeringen, die nog niet op orde zijn, zijn zeer beperkt. Bovendien worden deze risico's verder verkleind door een goede crisisbeheersing.

Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud wordt per activiteit beschreven. De beschreven activiteiten zijn afkomstig uit het landelijk vastgestelde kader zorgplicht. In bijlage 2 zijn de operationele activiteiten uit dit kader benoemd. In aanvulling hierop worden andere activiteiten beschreven.

Inspectie

Voor het inspecteren wordt gewerkt volgens het kader inspectieproces waterkeringen. De regionale waterkeringen hebben volgens dit kader een voorjaars- en najaarsinspectie gehad. Bij deze inspecties

zijn 65 gebreken waargenomen (vooral kale plekken in bekleding). Waar nodig vindt in het voorjaar van 2024 herstel plaats.

Onderhoud

In 2024 wordt een beheerstrategie voor de regionale waterkeringen opgesteld. Op diverse plekken zijn in 2023 reparaties uitgevoerd, onder andere in verband met lekkages. De meeste regionale waterkeringen zijn conform bestek vier keer gemaaid. De pilots om te komen tot bloemrijkere dijken zijn twee keer gemaaid. Omdat de resultaten van deze pilots goed zijn, wordt deze manier van beheer verder uitgerold. Onkruidbestrijding vormt ook voor de regionale waterkeringen een aandachtspunt voor de sterkte van de keringen, maar geen risico. Groot onderhoud om het keringprofiel in stand te houden maakt deel uit van het GOP (zie paragraaf 'Verbeteren'). Bij het onderhoud wordt ook aandacht besteed aan het ontwikkelen van bloemrijke dijken. Als laatste wordt gemeld dat het graven van rivierkreeften steeds meer aandacht vraagt.

Bediening kunstwerken

In het onderhoudsplan wordt opgenomen dat de kunstwerken eens in de 4 jaar een proefsluiting krijgen. Na een periodieke (proef)sluiting wordt dit geëvalueerd en worden eventuele verbeterpunten in het bedieningsprotocol of calamiteitenbestrijdingsplan doorgevoerd. Er hebben in 2023 geen proefsluitingen plaatsgevonden.

Vergunningverlening en handhaving

In 2023 zijn voor de regionale en overige waterkeringen 256 zaken afgehandeld. Het platform keur en legger maakt het mogelijk om continu verbeteringen door te voeren.

Legger en beheerregister

Waterschap-breed is verder gewerkt aan de implementatie van het datamanagementplan. Dus ook voor de gegevens van de regionale waterkeringen.

Crisisbeheersing

Voor de crisisbeheersing wordt verwezen naar de tekst bij de primaire waterkeringen.

Muskusrattenbeheer

Muskusratten worden in Nederland bestreden, omdat zij graven in waterkeringen en daarmee aanzienlijke schade en een risico voor de waterveiligheid veroorzaken. De organisatie 'Muskusrattenbeheer West- en Midden Nederland' is ondergebracht bij HDSR. In dit samenwerkingsverband van zes westelijke waterschappen bestrijden we de muskusratten in het hele gebied van West- en Midden Nederland.

In 2023 zijn er in het werkgebied van HDSR 2806 muskusratten gevangen. Een stijging vergeleken met het jaar 2022 (2.530 stuks). De meeste muskusratten zijn gevangen in het westelijk en noordwestelijk deel van het beheergebied. Het aantal gevangen muskusratten kwam in 2023 uit op ongeveer 1 per 4 km watergang. Hiermee blijft het veiligheidsniveau voor HDSR hoog en op koers.

Afbeelding 9: inzet speurhond voor muskusrattenbeheer

Sinds 2019 is de landelijke bestrijdingsstrategie voor muskusratten gericht op het 'terugdringen tot de landsgrens'. In een periode van 10 tot 15 jaar moet dit doel worden bereikt. Aan de landsgrens wordt hiervoor een defensielijn in stand gehouden. Dat vraagt van de grenswaterschappen extra inzet van uren. Voor deze extra inzet heeft de ledenvergadering van de Unie van Waterschappen in 2022 een solidariteitsfinanciering tussen de waterschappen ingesteld. Deze solidariteitsheffing wordt getrapd ingevoerd met een staffel van 25% per keer. Voor het eerst in 2023. De volgende stap staat gepland voor 2027.

Bevers

Voor het onderwerp bevers wordt verwezen naar de paragraaf 'bevers' bij de primaire waterkering. In een deel van het regionale beheergebied van HDSR zijn ook bevers gesignaleerd, bijvoorbeeld in het Kromme Rijngebied, Leidsche Rijngebied en bij de Nieuwkoopse Plassen. Bij de inspecties van de regionale keringen zijn geen beverschades waargenomen.

4. Staat van de organisatie van waterkeringenbeheer

Dit deel van de rapportage geeft antwoord op de vraag: 'Zijn we bij de uitvoering van de zorgplicht waterkeringen 'in control'?'. Zowel voor de primaire als de regionale keringen. De staat van de organisatie is gebaseerd op de inrichting en uitvoering van de werkprocessen uit het landelijk vastgestelde kader zorgplicht. In bijlage 2 zijn de operationele activiteiten uit dit kader benoemd met bijbehorende basiseisen. En in bijlage 3 de strategische en tactische activiteiten.

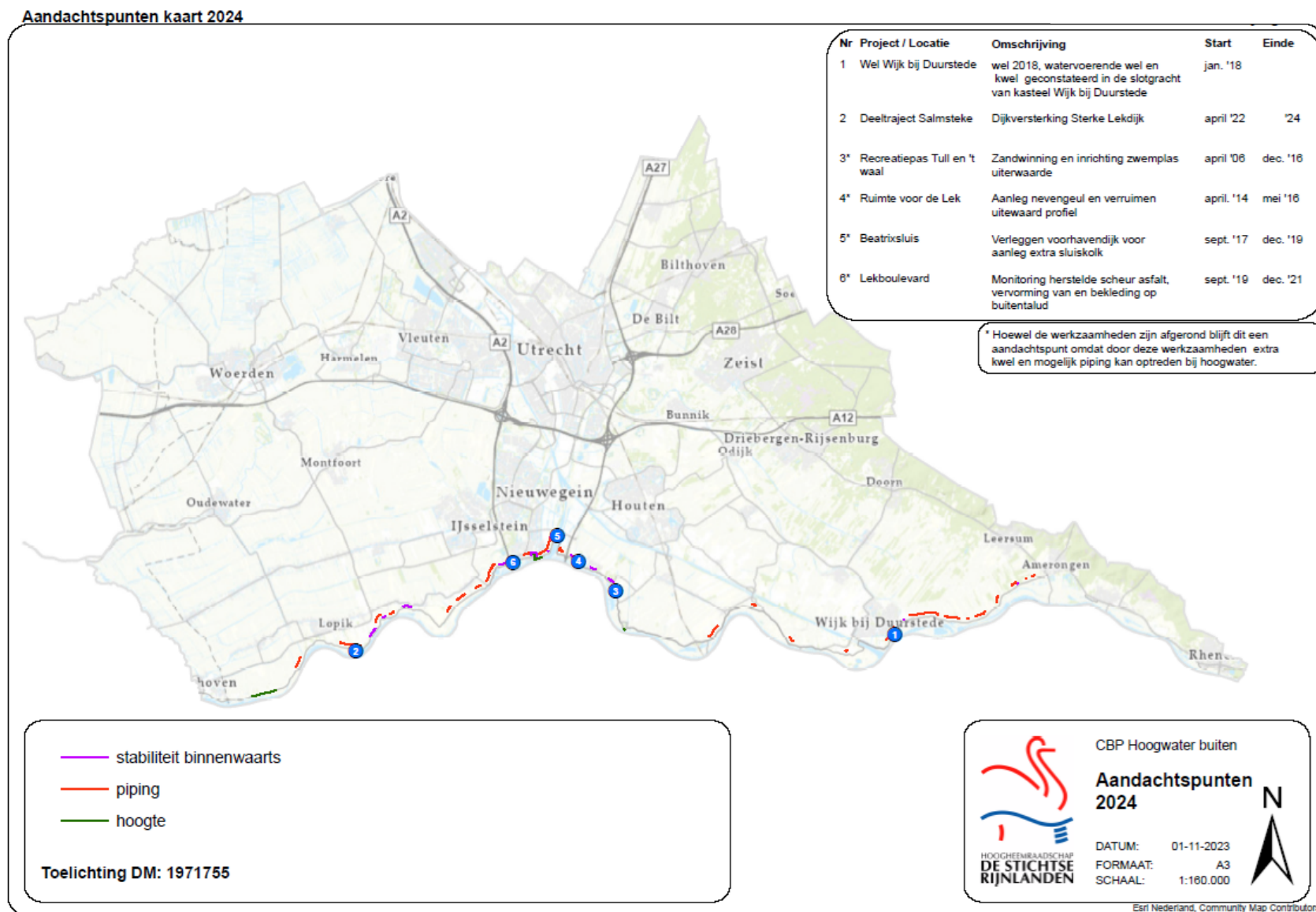
In 2018 heeft de ILT een audit inspectie zorgplicht primaire waterkeringen uitgevoerd. De conclusie van de ILT was dat HDSR nog niet volledig 'in control' is. Om deze reden is in 2018 een verbeterplan voor de zorgplicht vastgesteld. Er is geconstateerd dat de meeste activiteiten goed worden uitgevoerd. Verder zijn er twee tekortkomingen geconstateerd en verschillende aandachtspunten. Bij een tekortkoming is verbetering noodzakelijk, bij een aandachtspunt is dit gewenst. In 2020 heeft de ILT een her-inspectie uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat HDSR de twee tekortkomingen en verschillende aandachtspunten heeft opgelost. Aan andere aandachtspunten is in 2023 verder gewerkt conform het verbeterplan. Hiermee is HDSR bij de uitvoering van de zorgplicht waterkeringen 'in control'.

Het invullen van de beheerdersrol voor het project Sterke Lekdijk vraagt een grote inzet. Om die reden is het een uitdaging om de reguliere beheerdersrol goed te blijven vervullen en wordt hiervoor extra capaciteit ingezet.

Om de inrichting en uitvoering van de zorgplicht te verbeteren is ook besloten dat waterschappen elkaar onderling gaan toetsen (peer-reviews). In 2023 is HDSR host geweest voor een peer-review en hebben we deelgenomen aan twee peer-reviews. Het onderwerp van de peer-review waar we host van waren was dataoverdracht bij dijkversterkingen. Deze review heeft onder andere geleid tot het inzicht dat het goed is om een data-regisseur te hebben en een volwassenheidscan uit te voeren van de processen die hierbij van belang zijn met de daaraan gekoppelde gegevensstroom.

Een algemeen aandachtspunt is het ontbreken van een evaluatie van veel werkzaamheden voor beheer en onderhoud. Dit heeft vooral te maken met het (beter) rapporteren van evaluatiepunten. In 2023 is verder gewerkt aan het verbeteren van de zogenaamde Plan-Do-Check-Act-cycli (inclusief rapporteren), waarbij op basis van ervaringen bijstellingen in beleid en aanpak worden doorgevoerd. Dit maakt onderdeel uit van de implementatie van assetmanagement bij waterkeringen. In dit kader heeft het college in 2023 het strategisch assetmanagement plan goedgekeurd. Het streven is om in 2024 het sluiten van deze cycli uitgewerkt te hebben. Dat geldt ook voor 'evaluatie en gevolg geven' van de tactische activiteiten van de zorgplicht. De overige strategische en tactische activiteiten van de zorgplicht zijn geborgd.

Bijlage 1: overzichtskaart aandachtspunten* primaire waterkeringen 2024

* Een deel van de aandachtspunten heeft betrekking op grote uitvoeringsprojecten van de afgelopen jaren. Op deze locaties wordt extra in de gaten gehouden of die projecten geen nadelige effecten op het functioneren van de waterkeringen hebben.

Bijlage 2: basiseisen voor uitvoering zorgplicht waterkeringen

Bijlage: Basiseisen

Activiteit	Basiseisen uitvoering zorgplicht
Inspectie van de primaire waterkering	- De inspecties worden conform plan en de daaruit volgende planning uitgevoerd. - De verkregen inspectieresultaten worden eenduidig vastgelegd. - Er worden vervolggacties belegd, indien inspectieresultaten hiertoe aanleiding geven. - Het inspectieproces wordt periodiek geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.
Onderhoud van de primaire waterkering	- Het voorziene onderhoud wordt conform plan en de daaruit volgende planning uitgevoerd. - Voor het onvoorziene onderhoud zijn de afwegingen ter bepaling van het vervolg herleidbaar en zichtbaar. - De vastgestelde vervolggacties voor onvoorziën onderhoud zijn uitgevoerd. - Alle relevante onderhoudsgegevens worden actueel in het beheerregister of vergelijkbaar systeem opgenomen. - Het onderhoudsproces wordt periodiek geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.
Bediening waterkerende kunstwerken	- Het sluiten van de waterkerende kunstwerken bij hoog water vindt plaats volgens het daarvoor geldende protocol. - Er zijn voldoende functionarissen die de sluiting conform protocol kunnen uitvoeren. - Het sluiten van de waterkerende kunstwerken wordt eenduidig gedocumenteerd. - Het sluiten van de waterkerende kunstwerken wordt periodiek voor het technisch functioneren beproefd en het sluitproces wordt geëvalueerd conform de daarvoor geldende plannen en/of protocollen. - Oefeningen en sluitingen bij hoog water worden tijdig geëvalueerd en leiden, waar nodig, tot aanpassing van de in het protocol beschreven werkwijze.
Calamiteiten-zorg	- Periodiek wordt de aanwezigheid en de staat van onderhoud van de noodvoorzieningen gecontroleerd. - Er wordt opgeleid, getraind en geoefend volgens een OTO-plan (Opleiden, Trainen en Oefenen). - Oefeningen en/of calamiteiten worden tijdig geëvalueerd en leiden, waar nodig, tot geactualiseerde plannen en/of werkinstructies.
Vergunning-verlening	- Activiteiten van derden of de eigen organisatie op, aan of nabij een primaire waterkering is gereguleerd via algemene keurvoorschriften, het projectplan Waterwet ofwel door middel van een vergunning. - Toegestane activiteiten, die melding plichtig of vergunning plichtig zijn, zijn eenduidig gedocumenteerd. - Bij vergunningen zijn voorschriften gesteld om de veiligheid van de primaire waterkeringen te borgen. - Voorschriften voor werken op, aan of nabij de primaire waterkering worden op handhaafbaarheid getoetst. - Het proces van het toestaan via de keur of via een vergunning wordt periodiek geëvalueerd en, waar nodig, bijgesteld.
Toezicht en handhaving	- Toezicht wordt uitgevoerd op basis van het toezichtplan gericht op - gемelde en vergunde activiteiten (zowel 'tijdens de bouw' als daarna) 'illegale' activiteiten - De toezichthouder beschikt in de taakuitvoering over de volledige vergunning of melding - Bij geconstateerde overtreding van voorschriften en in geval van illegale activiteiten wordt opgetreden conform de eigen handhavingsstrategie. - Alle resultaten van toezicht en handhaving worden eenduidig gedocumenteerd. - Het proces van toezicht en handhaving wordt geëvalueerd en, waar nodig, bijgesteld.
Beheren dagelijkse gegevens Kering	- Het beheerregister bevat de kenmerkende gegevens van de feitelijke toestand van de primaire keringen (dijken, kunstwerken, constructies). - De gegevens worden gevalideerd voordat ze in het beheerregister worden ingevoerd. - De organisatie heeft, conform de door haar gestelde eisen voor actualiteit en volledigheid, haar gegevens bijgewerkt over de kering. - Het proces beheren dagelijkse gegevens van de primaire waterkering wordt periodiek geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Bijlage 3: strategische en tactische activiteiten uit Kader Zorgplicht

Strategisch niveau
A. Bestuurlijke visie en ambitie
De visie en ambitie met betrekking tot de 'Zorgplicht primaire keringen' is verwoord in het Waterbeheerprogramma en/of Collegeprogramma.
In het kader van de zorgplicht is geregeld hoe om te gaan met keringen die niet aan de norm voldoen.
B. Bestuurlijke verantwoordelijkheid en sturing
Er is vastgelegd welk DB-lid van het waterschap de zorgplicht voor de primaire waterkeringen in zijn portefeuille heeft.
Er wordt integraal en publiekelijk over de (resultaten van de) zorgplicht gerapporteerd.
C. Bestuurlijke afstemming met aangrenzend areaal
De risico's vanuit aangrenzend areaal voor de eigen waterkeringen zijn onderkend.
Op bestuurlijk niveau zijn regelingen getroffen met de beheerder van het aangrenzend areaal om deze risico's te voorkomen dan wel te beheersen.
Tactisch niveau
A. Samenhang en aansturing
Er is vastgelegd hoe de activiteiten uit het Kader Zorgplicht in samenhang tot een adequate invulling van de zorgplicht moeten leiden.
Een directielid is verantwoordelijk voor de samenhangende sturing op de zorgplicht.
B. Evaluatie en gevolg geven
Op directieniveau wordt periodiek en overkoepelend geëvalueerd op de zorgplicht.
De directie stuurt actief op de evaluatieresultaten.
C. Kennismanagement
In de organisatie is geborgd, of bij uitbesteding in de opdrachtverlening, dat medewerkers voldoende kennis hebben en behouden voor een adequate uitvoering van de activiteiten behorend tot de zorgplicht.
D. Juridische vastlegging gegevens kering
Er is een vastgestelde legger en keur.
Er is een proces ingericht met betrekking tot het actueel houden van legger en keur en -indien van toepassing- de algemene regels en beleidsregels.